

Karanlıkta Dans*

The Economist

Sovyetler Birliği, 1980'lerde iktisadî bakımdan zora düştü ve soğuk savaşı kaybetti. Fakat, fikirler alanında çok daha önceden iflas etmişti. Sovyet İmparatorluğu ile Batılı rakipleri arasındaki Sovyet çöküşünden önce gelen propaganda savaşı David Couste'nin kültürel tarihle ilgili dikkate değer kitabının konusudur (*The Dancer Defects: The Struggle for Cultural Supremacy During The Cold War*, Oxford Univesity Press, 2003).

Geriye bakıldığında, soğuk savaşın son on yılındaki fakir, hâlsiz Sovyetler Birliği'nin kendisiyle böbürlenebileceği bir şeyinin olduğunu hayal etmek dahi zor. Fakat Rus devriminin ardından gelen heyecan verici yıllarda, 1930'ların ekonomik sefaleti boyunca Hitler'e karşı mücadelede ve savaş sonrası Avrupa'sının kalıntılarında işler çok farklıydı. Birçok kimsenin nazarında, komünizm Rusya'ya okuma yazma ve endüstrileşme, Avrupa'ya ise Nazizme karşı zafer getirmişti; buna karşılık kapitalizm savaşın peşinden gelen global çöküşten sorumluydu.

Bertolt Brecht'ten Charlie Chaplin'e birçok parlak isim McCarthy'nin 1950'lerdeki cadı avcılığı yüzünden Amerika'dan göç etmek suretiyle (vote with feet) tercihlerini yaptılar. Sovyet plancılarının yüksek kültüre verdiği maddî manevî destek bazen Batılı

toplumların sağlamaya istekli oldukları desteğin çok çok üstündeydi.

Bu ortam içinde, Amerika'nın ve Batı'nın kapitalizminin çok sayıda insana sempatik gösterilmesi çok zordu; bu insanların çoğu için, tam tersine, Sovyetler Birliği ve Sosyalizm daha çekiciydi. D. Couste'nin kitabı sanat, müzik, film ve dramadaki muharebe sahalarında görülen durumları anlatmaktadır. D. Couste, sahne sahne, iki tarafın gülünç, çoktan unutulmuş propaganda savaşını sergilemektedir.

Paradokslar bol. En büyük paradoks şuydu: Sovyetler Birliği, (diğer alanlarda) çürütücü bir katılığı muhafaza ederken, yaratıcı görünme arzusuyla, hem övünge/palavracı hem gizli/kapaklıydı. Antikomünist histerinin doruğa ulaştığı zamanlarda bile, Amerika, demir perde ardındaki monolitik tota-literyen güçten çok daha açık, dinamik ve esnek bir toplumdur. Amerika'nın propaganda savaşının yalnızca para kasasına dokunmaya ve CIA parasının şurada burada kullanılmasına ihtiyacı vardı: Bir yayıncı bulabilen her yazar, bir yapımcı bulabilen her oyuncu, her galeri sahibi, her sanat şirketi müdürü, her editör, yalnızca kendi davranış özgürlükleri sayesinde fikirler mücadelesinde birer kahramandı.

Tersine, Sovyetler Birliği'nde kültür merkez komitesinin ve Politbüro'nun işiydi. Ne çeşit modern sanata izin verilmeliydi? Caz müziği kötü müydü? Hangi yabancı oyunlar sahnelenmeliydi? Batıda sorulması hayal bile edilemeyen bu sorular(ın konuları) (Sovyetler Birliği'nde) devlet meseleleriydi. Nikita Khrushchev, mahut cahillik ve zevksizlik anında, 1962'de, Moskova'daki Manezh galerisine yaptığı bir ziyaret esnasında, modern resmi kınayınca bu pek çok insanın mesleğini mahvederek Sovyet Sanatının geleceğini değiştirdi. Richard Nixon veya Herald Macmillan'ın modern sanat hakkında düşünmüş veya düşünmemiş olabileceği şey tuvalde bir çizgi bile olamazdı.

Bütün kumanda ekonomilerinde olduğu gibi plâncıların hata yapmalarının çok kolay ve bu hataları düzeltmenin çok zor olduğu görüldü. Sovyet kültür bürokratları gençlerin müzik zevkini yanlış anladı. Sonuç olarak, Rock müzik devletin güvelirliğini ve sadakat üretme gücünü çözen bir faktör oldu. Sonunda, Sovyetlerin her yerde her şeyi kontrol etme yolundaki iç güdüsel arzusu, her hakikî teşebbüsün, Sovyet ideolojisinin istemediği kadar meşhur olmasını sağladı.

Bu ikincisi bir paradoks yaratmaktadır. Sovyet sisteminin sözümlerine ona devrimcileri aslında ultra mufazakârdı. Onlar, gerçekçi sanatı (uygun şeylerin münasip resimlerini), geleneksel yorumlu klâsik müziğin standart bir ahlâkı yükselten iyi, sağlam hikayelerini sevdiler. Victoria dönemi insanları bu havayı severdi. Tam tersine, Amerikalılar, bütün

yerli ve dürüst içgüdüleri için, ifade özgürlüğünün ne demek olduğunu göstermek istediler. Sonunda, kendilerini, Amerikan seçmenlerinin çoğunun esrarengiz ve hatta iğrenç bulmuş olacağı türden avantgard sanatı, müziği ve edebiyatı destekler buldular.

Bütün dolantılı ferasetlerine, tasvirlerine, araştırmalarına ve gıpta edilecek perspektifine rağmen D. Coute'nin kitabı dengeli değil. Fransa ve Almanya'daki oyunların muğlaklığını sıradan okuyucu için çok detaylı sayılacak şekilde anlatmakta fakat Afrika, Asya ve Latin Amerika'dakilere ilaveten İtalya, İskandinavya, Japonya ve Yugoslavya gibi soğuk savaş alanlarını ihmal etmektedir. Yayın alanındaki mücadeleyi ihmal etmektedir; ki bu alanda, her iki taraf da, açık propagandadan, gizli/el altından eğip bükmeye kadar uzanan şeyler yapan radyo istasyonlarına muazzam miktarda zaman, enerji ve para harcamıştır.

Yine de, hem küçük resimler hem büyük resim açısından sonuç hâlâ çok iyidir. Yazarın, Sovyetler Birliği'nin Amerika'da habis sağ eğilimlilerle cesur solcular arasındaki iç mücadelede sunulan neredeyse hayalî sahte "soğuk savaş çalışmaları" akademik disiplinine karşı sert polemiği bile bu kitabı alınmaya değer kılmaktadır.

* "Soviet Cultural History: Dancing in The Dark", *The Economist*, September 27th, 2003.

Çeviren: Atilla Yayla